

Правда про липень 1943-го на Волині

У квітні в Києві відбулася фотовиставка під провокаційною назвою «Волинська різанина: польські і єврейські жертви ОУН-УПА», присвячена трагічним подіям липня 1943 року, коли українсько-польське протистояння в регіоні сягнуло свого піку. Анонсувалося, що згодом ознайомитися з виставкою матимуть змогу жителі кільканадцяти обласних центрів, щоправда, переважно Лівобережжя та Півдня України, а не Заходу, де колись розгорталася подія так званої різанини.

36

Неорядянським потрактуванням української історії обурилися науковці та просвітянська інтелігенція.

— Цю виставку влаштовано, аби загострити українсько-польські стосунки, перекрутити історичні події, щодо яких упродовж тривалого часу доходить порозуміння двостороння комісія, створена ще з ініціативи президентів Квасневського та Кучми. Національні інститути пам'яті Польщі й України ретельно опрацьовують і з'ясовують всі розбіжності у трактуванні суперечливих історичних подій того періоду. Багато свідків опитано, багато літератури видано. Тож не дивно, що польське посольство в Києві відмежувалося від цього заходу, назвавши його «гострою маніпуляцією», — не стримує емоцій народний депутат України, голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка Павло Мовчан.

Фотовиставка не мала міжнародного статусу. На її відкритті не було представників адміністрації Президента України. Істориків державних наукових інститутів не лише не залучили до проведення експертної оцінки експонатів — їх навіть не поінформували про захід.

— Оскільки експонати не мають посилені на конкретні архівні документи, їх не можна вважати науковими, — зауважує відомий історик Володимир Сергійчук. Він виявив, що на виставці представлено багато фотографій, які до «Волинської різанини» не мають жодного стосунку. Так, під відомою історикам фотографією, на якій зображено замордованих працівниками НКВС українців, написано, що це польські жертви УПА. Інший факт брутальної фальсифікації історії: погром польських професорів у Львові влітку 1941 року, до якого нібито причетні українці, зокрема з батальйону «Нахтігаль». У 1960-х роках західнонімецький суд визнав, що ці погроми вчинила німецька зондеркоманда, назвавши конкретні прізвища військових злочинців. Польські науковці також давно спростували цей міф.

Історик Іван Патриляк розповідає, що польсько-український конфлікт сягнув апогею влітку 1943 року. Звісно, невинні жертви серед циві-

льного населення були з обох боків, як це часто трапляється під час воєн. Подекуди протистояння на етнічному ґрунті навмисне збурювали нацисти. Наприклад, із деяких територій Холмщини випровадили поляків, натомість поселивши «фольксдойчів» та українців.

— Українці більше страждали в 1942 році на Підляшші й Холмщині, в 1945–1947 роках — на українських етнічних землях, що залишилися під Польщею. Поляки — в 1943 році на Волині й у 1944-му в Галичині. Все залежало від військової переваги на тій чи іншій території, — пояснює І. Патриляк.

Тоді точилася жорстка боротьба за те, кому після війни належати муть західноукраїнські землі, зокрема Волинь. Польський уряд в екзилі через колоніальні амбіції відкинув пропозицію УПА припинити взаємну різанину, бо бачив Волинь у складі Польщі. Проте навіть за польськими переписами кількість поляків тут не перевищувала 15 відсотків, і то лише в кількох повітах. Тож польські провідники всіляко намагалися змінити цю пропорцію на свою користь, аби в разі референдуму населення висловилося за приєднання території до Польщі.

Істориків дивує назва виставки, в якій акцентується увага, зокрема, на єврейських жертвах будітмо від рук воїнів ОУН-УПА. Очевидно, така постановка питання здивувала й єврейські громади України, тому жодна з них не взяла участі в сумнівному заході.

— В архівах чотирьох областей у межах історичної Волині я вивчав документи, що стосуються польсько-українського конфлікту 1943 року, — каже В. Сергійчук. — У всіх документах, актах судово-медичної експертизи й поіменних списках, які були складені спеціальними радянськими комісіями ще в 1944 році, ніде не побачите, що розстріли євреїв відбувалися у 1943 році. Ці документи стосуються переважно 1941 року, а наймасовіше знищення євреїв вчинили гітлерівці 1942-го. Тож прив'язувати ці єврейські жертви до пізнішого польсько-українського конфлікту на Волині,

перекладаючи провину за них на українців, просто абсурдно.

На виставці за основу взято адміністративно-територіальний поділ Західної України, який існував до 1939 року, чим підкреслюється приналежність цих земель до Польщі. Цікаво, що копії фотографій «Російськомовній Україні» надала польська організація, до якої навіть на батьківщині ставляться критично. «Я звертався до польських істориків, аби довідатися, що це за «Товариство увічнення пам'яті жертв злочинів українських націоналістів». Кажуть, у Польщі їх вважають промосковською структурою», — розкриває підспідоком співорганізаторів заходу голова товариства «Меморіал» ім. В. Стуса Роман Круцик.

— Цієї виставки не представляють поляки, — уточнює колишній директор архіву СБУ Володимир В'ятрович, — її представляє невелика маргінальна частина польського суспільства, яка не сприймається самими ж поляками. Це люди з так званого Кресов'яцького середовища, які домагаються повернення території України до Польщі. Тому мені дивно, що виставка відбувається за ініціативи народного депутата Вадима Колесніченка. Нардеп України з Криму привозить до Києва виставку організації, яка висловлює свої територіальні претензії до України. Це вже мало би бути підставою для вивчення СБУ.

Такої ж думки дотримуються активісти ГО «Люстрація», а тому ще напередодні скандальної виставки звернулися до Генерального прокурора України та голови СБУ з вимогою порушити кримінальну справу проти організаторів виставки за розпалювання міжнародної ворожнечі, а також перевірити Правозахисний громадський рух «Російськомовна Україна» та її лідера, чи не співпрацює він з іноземними спецслужбами.

Українська інтелігенція закликала органи місцевої влади та громадськість не допускати у своїх регіонах провокаційної виставки, що викривлює історію й підбурює до ксенофобії.